

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОЛІНГВАЛЬНИХ СИСТЕМ

Жанна Колоїз

*Криворізький державний педагогічний університет
Kryvyi Rih State Pedagogical University
пр. Гагаріна, 54, Кривий Ріг, 50086, Україна
koloiz.zv@gmail.com*

Колоїз Ж. Глобалізаційні процеси та їхні наслідки для національних еколінгвальних систем

У статті з'ясовано сутність феномену “глобалізація” в аспекті запозичення західного суспільно-політичного, економічного й культурного стилю життя; осмислено глобалізаційні процеси крізь призму еколінгвістичної теорії та їхнього впливу на національну еколінгвальну систему. Окреслено ситуації, згідно з якими, з одного боку, людська цивілізація відчувала й відчуватиме потребу в тих чи тих засобах міжкультурної, міжетнічної комунікації; з іншого, – використання національних мов вважають неадекватним, а відтак заявляють про глобальну мову міжнародного спілкування. Наголошено на відсутності внутрішньомовних механізмів, що слугуватимуть бар’єром на шляху до з’яви універсального наднаціонального семантичного коду, на можливих непоправних наслідках лінгвістичної глобалізації, оскільки неприхованою є загроза для етномовного планетарного розмаїття, як і цілком реальною є експансія “глобальної мови”. Репрезентовано результати глобалізаційних процесів, які можуть призвести до порушення стійкого еколінгвального балансу, а відтак – до знесамобутнення тих чи тих національних спільнот через добровільно-примусову “відмову” від основного засобу національної ідентичності.

Ключові слова: глобалізація, еколінгвістика, еколінгвальний баланс, еколінгвальна система, глобальна мова, запозичення, національна ідентичність.

Koloiz Zh. Globalization processes and their consequences for national ecolingual systems

This paper clarifies the essence of the “globalization” phenomenon within the aspects borrowed from the Western socio-political, economic and cultural lifestyle. It investigates globalization processes through the prism of ecolinguistic theory and their influence on the national ecolingual system. In addition this paper outlines the situations according to which, human civilization has felt and will feel the need for certain means of intercultural, interethnic communication. In the same time the following tendency is observed as using national languages is considered to be inadequate, and thus the global language of international communication is declared. It emphasizes the lack of intralinguistic mechanisms that will serve as a

barrier to the emergence of a universal supranational semantic code. Moreover this research manifests the possible irreparable consequences of so called linguistic globalization, as there is an undisguised threat to ethnolinguistic planetary diversity, and expansion of the “global language”. The later results of globalization processes can lead to the violation of a stable ecolinguistic balance, and hence to the depersonalization of certain national communities through voluntary and forced “abandonment” of the basic means of national identity.

The position of the Ukrainian state on the protection of the national language and culture is presented. The situation in Ukraine shows limited, defective functioning of the state language, imbalance between its nominal and actual role, constant obstacles to the expansion of Ukrainian-language communicative space, lack of favorable conditions for its development, healthy language competition, etc.

This paper focuses on the idea that the process of borrowing is inevitable, as it is a natural practice that promotes the renewal of certain lexicons; it complicates both the personal conceptual systems and the conceptsphere of the ethnos; it stimulates international contacts, closer to the achievements of civilization, etc. Although the following phenomenon is observed as the modern Ukrainian lexicon is too saturated with foreign-language, in particular with English-speaking samples. This paper highlights the reasons for the “mass English vocabulary invasion.

Key words: globalization, ecolinguistics, ecolingual balance, ecolingual system, global language, borrowing, national identity.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими завданнями. Зміну сучасного світового простору загалом і наукового зокрема першочергово пов'язують із процесами модернізації, що стали підґрунтям нової концепції на зразок глобалізація, яку подекуди ототожнюють із вестернізацією. Попри спільне англійськомовне походження лексеми, з одного боку, мають різне трактування: *globalization* – “усесвітня економічна, політична, культурна інтеграція й уніфікація; перетворення певного явища на планетарне”; *Westernisation* – “перехід особи, групи осіб чи суспільства від власної традиційної системи цінностей до системи американських чи західноєвропейських цінностей”, з іншого, – і в першому, і у другому разі йдеться про соціальну трансформацію, зумовлену впливом так званих “передових країн Заходу”, яка спричиняє глибинні зміни національного суспільного життя. Очевидним залишається й те, що обидва процеси впливають на світову цивілізацію і на рівень національних суспільних розвоїв, національних матеріальних культур.

Сучасна Україна, як і низка інших держав, вправно переймає новий і чужий західноєвропейський стиль суспільно-політичного, економічного, освітньо-культурного життя, робить його звичним для себе. Перехід від “традиційного” до “модерного” суспільства ґрунтований не лише на науково-технічному прогресі, але й на перетворенні (чи то відмові від) звичних нормативно-ціннісних систем. Причому “сильні світу цього” (і державні, і наукові) повсякчас демонструють “мистецтво” проєктування, спорудження й оздоблення глобальної споруди, говорять про інформаційну відкритість, інтернаціональну освіту, створення колективного інтелекту для керування світовими процесами й розв’язання світових проблем з урахуванням інтересів виживання й розвитку інших цивілізацій, ґрунтовані на принципі: запозичення західних цінностей у жодному разі не повинно знівелювати національних особливостей, і т. ін. Задля реалізації відповідних завдань, імовірно, має відбутися й комунікативне зближення через запровадження універсальної (“глобальної”) мови міжнародного спілкування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ці та інші проблеми стають об’єктом зацікавлення різних гуманітарних наук, з-поміж яких вирізняються ті чи ті міждисциплінарні лінгвістичні царини на зразок етнолінгвістика, психолінгвістика, соціолінгвістика, еколінгвістика. Еколінгвістичний поступ зумовлений розбудовою таких важливих проблем, як-от: “екологія культури” (Д. Лихачов) та “екологія мови” (А. Хауген), де перше осмислювали крізь призму культурного середовища, його формування, розвитку, впливу на свідомість людини, друге – через взаємодію мови та її оточення, що являє собою суспільство, яке послуговувалося мовою як одним зі своїх кодів, пристосовували до ситуації конкурування мов як у межах держави, окремих соціальних груп, так і у свідомості громадянина цієї держави, що володіє кількома мовами. Це, своєю чергою, сприяло появі термінологічного розмаїття й на позначення напряму лінгвістичної теорії, яка репрезентує чинники, що негативно впливають на функціонування і розвиток мови, шляхи і способи її вдосконалення і т. ін., наприклад, *лінгвістична екологія, лінгвоекологія, еколінгвістика*

тощо. Останню в широкому трактуванні пов'язують із вивченням “динаміки співіснування мови і людини в аспекті соціальної, мовної і мовленнєвої деградації й реабілітації” (О. Сковородніков), із дослідженням природних, соціальних і культурних умов, необхідних для збереження національних мов як засобів національної ідентичності в аспекті глобалізації.

Посилений інтерес до теоретико-методологічних і практичних засад молодій лінгвістичній галузі знань викликав появу низки наукових доробків як зарубіжних (Н. Белозерова, Д. Ільїн, С. Іонова, Н. Колосова, Г. Копніна, В. Коровушкін, Н. Курашкіна, Н. Лабунець, Н. Мечковська, Л. Скворцов, О. Сковородніков, В. Шаховський та ін.), так і вітчизняних еколінгвістів (Б. Ажнюк, С. Дорда, О. Жихарева, С. Ключко, К. Кусько, М. Мірченко, Л. Нуждак, А. Раду, П. Селігей, О. Сербенська та ін.). Скерував вектор дослідження на наукові пошуки, зокрема й щодо можливості співіснування різних мов, усунення мовних конфліктів, підтримки й відродження так званих міноритарних (“уналежнених до меншості”) мов, визначення факторів, які забезпечували б високий ступінь вітальності (“живучості”) мов, адаптивних стратегій мов і мовних екологічних систем. І це цілком закономірно: перефразовуючи висловлення С. Тер-Мінасової, зауважимо: “глобальна мова у глобальному селі подекуди стає глобальною проблемою” [Ter-Minasova / Тер-Минасова 2008 : 297].

Мета запропонованої статті – осмислення сутності глобалізаційних процесів крізь призму еколінгвістичної теорії та їхнього впливу на національну еколінгвальну систему.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація комунікативного простору отримує як позитивні, так і негативні відгуки з боку вітчизняних учених (Л. Боярова, Л. Жиденко, О. Зернецька, А. Коваленко, А. Кургузов, Т. Лильо, В. Радчук, С. Чемеркін, О. Чередниченко, Л. Шлєїна, В. Штанько та ін.). Безапеляційним наразі є твердження про те, що людська цивілізація відчувала й відчуватиме потребу в тих чи тих засобах міжкультурної, міжетнічної комунікації. Виникають ситуації, коли використання національних мов вважають неадекватним, а тому все частіше звучать думки про глобальну

мову міжнародного спілкування. Водночас науковці активно розмірковують над низкою й інших проблем, скажімо, чи наявні відповідні внутрішньомовні механізми, що слугуватимуть бар'єром на шляху до з'яви універсального наднаціонального семантичного коду.

Донедавна основною перешкодою на шляху до побудови глобального суспільства вважали відсутність належного засобу міжкультурної комунікації: мовне розмаїття буцімто унеможлиблює порозуміння між народами, так би мовити, “гальмує” об'єднання людства для розв'язання проблем усесвітнього масштабу, інакше кажучи, не дає змоги побудувати “нову вавилонську вежу” (С. Тер-Мінасова). Здається біблійна історія повторюється у зворотному напрямку, бо національні мови й національні культури піддаються тотальній англізації, що, з одного боку, загрожує національній самобутності, а з іншого, – самій англійській мові (пор.: процеси креолізації (нативізації), акультуризації, варіативності і т. ін.). Відповідно, занепокоєння тим, як поступово й непомітно пригнічується національна ідентичність у посткомуністичному світі, є небезпідставними. До того ж повсякчас демонструють впевненість: так званий спрощений варіант англійської мови (“Global English”, “International English”, “New World English” і т. ін.) зможе виконувати роль “глобального засобу комунікації” під час залучення охочих до “глобального простору”. Глобальна мова стає своєрідною перепусткою, яка гарантує “право входу до світової спільноти”, “кодом доступу”, знання якого відкриває неабиякі можливості. Щоправда, природність і раціональність активного, наполегливого, пристрасного поширення (чи то нав'язування?!) глобалізаційних процесів подекуди піддають запереченням, як і твердження про те, що глобальна мова є національно нейтральною. Адже, як відомо, будь-яка мова вирізняється специфічними (фонетичними, лексичними, словотвірними, граматичними і т. ін.) національними рисами, які, безперечно, нейтралізувати неможливо [Егохіна / Ерохіна 2009 : 31].

Окрім того, ми вже маємо негативний досвід побудови вавилонської вежі на ймення комунізм, задля чого всі національні спільноти колишнього Радянського Союзу

послугувалися “великим і могучим” як засобом міжнаціонального спілкування. Українці донині стоять перед вибором добровільно-примусової чи то русифікації, чи то англізації, а страждає, як завжди, українізація. В умовах сучасних глобалізаційних (як позитивно, так і негативно оцінних) процесів спостерігаємо порушення еколінгвального балансу, традиційної рівноваги еколінгвосистеми.

Наразі чимало науковців наголошує на можливих непоправних наслідках лінгвістичної глобалізації, оскільки неприхованою є загроза для етномовного планетарного розмаїття, як і цілком реальною є експансія “глобальної мови”.

Прагнення євроінтегруватися спонукає мільйони українців пристосовуватися до “спільного проживання в певному середовищі існування” (глобальному світі), а це змушує їх ставити універсальне, світове над національним. Так, скажімо, академічна мобільність сьогодні не є правом вибору національної наукової спільноти, а обов’язком, від виконання якого безпосередньо залежить і функціонування навчального закладу, і статус науковця. Вона так само отримує “за” і “проти”. Нині очевидним є й те, що чимало еколінгвальних систем загалом, як і українська зокрема, уражені небезпечним вірусом, який, на превеликий жаль, може викликати різні “мовні хвороби” (пор.: “хвора мова”, “серйозно хвора мова”, “смертельно хвора мова”, “хронічно хвора мова” і т. ін. [Іонова / Ионова 2016 : 15]). Відбувається й відбуватиметься “природний добір”, виживають і виживатимуть не ті, які виявляються найбільш пристосованими до умов глобального середовища, а ті, що мають сприятливі “спадкові” характеристики, передані від покоління до покоління. Задля того, аби забезпечити високий ступінь вітальності національній мові, потрібна розумна державна мовна політика, яка чи то унеможливила б, чи то зменшила б вплив небезпечних глобалізаційних тенденцій: в умовах глобальної конкуренції різних мовно-культурних систем “важливим завданням як для України, так і для кожної нації є збереження національно-культурної самобутності як спротив асиміляції до сучасного глобального мовно-культурного стандарту шляхом збереження, розвитку та

популяризації національної мови та культури” [Kurhuzov, Kompaniets / Кургузов, Компанієць 2017 : 79]. Напрошується логічне запитання: чи можна вважати позицію української держави щодо захисту національної мови і культури непохитною, неухильною, послідовною, переконливою? І відповідь на нього передбачувана. Донині в Україні спостерігаємо обмежене, неповноцінне функціонування державної мови, дисбаланс між її номінальною й фактичною роллю, постійні перешкоди для розширення українськомовного комунікативного простору, відсутність сприятливих умов його розвою, здорової мовної конкуренції і т. ін.

Сьогодні (як ніколи!) задля збереження еколінгвального балансу варто дбати не лише про атмосферу взаєморозуміння й взаємодії між усіма складовими етномовної структури глобального середовища, але й передовсім про всебічний розвиток і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на всій території України, підтримувати право української національної спільноти на збереження й популяризацію своєї мовно-культурної спадщини. Поки що нам нав'язують чужу мову, культуру, традиції, звички, смаки, вподобання. Глобальна експансія відбувається на всіх напрямках: від ЗМІ (радіо, телебачення, Інтернету тощо), наукового і художнього дискурсу до розмовно-побутового мовлення. Її наслідки спрогнозувати нескладно: згідно з позицією В. Радчука, “на теренах України взаємодіятимуть і змагатимуться в життєздатності” такі мови: 1) літературна українська; 2) літературна російська; 3) розцвічений українськими колоніальний відгін російської; 4) зросійщена, а ще й трохи англійована українська; 5) український місцевий варіант англійської – *укрлиш*; 6) англійована українська; 7) піджино-суржик *укруслиш* – мішанка української, російської та англійської мов, яка істотно відійшла від будь-якої норми, проте має шанс скоро олітературитися; 8) англійований *укр'яз* – піджин, а далі й креол з тектонічними змінами в граматиці й фонетиці, який може також стати наступним етапом взаємодії мов [Radchuk / Радчук 2005]. Мова, як відомо, є одним із показників культурно-політичного напрямку розвитку країни, а тому ні українсько-російський, ні українсько-англійський

“мішанець” (В. Радчук) не сприяють національно-культурному поступові. До того ж так звані “пасажі”, що з’явилися як результат тих же глобалізаційних процесів, є небезпечними, згубними, завдають непоправної шкоди “здоров’ю” мови, культури, а зрештою й здоров’ю самої нації. Наприклад: 1) *“Гадаєш, піпл буде без бонусу й пресингу толерувати інвазію офшорних брендів у прайс-листах наших маркетів і на бігбордах?”* – зі смайлом на фейсі проартикулював бой-френд іміджмейкер офіс-менеджерці за бізнес-ланчем з бренді й чикен-кйив у снєк-барі фітнес-центру, коли диск-жокей міняв рімейк синглу модерної хедлайнерки-суперстар на коктейль з хітів попси, мікс гардроку, арт-тотіку, репу – харитативний ексклюзив для фанів брейк-дансу й рекреаційного секондхенду; 2) *Що за слоган з постера? Не жєни перманентно, без тайм-ауту піарний фаст-фуд, як на брифінгу перед самітом чи на пабліситі ток-шоу зі спікером! Ти ж не копїрайтова топ-модель істеблїшменту. Та й не репрезєнтант формації аутсайдерів, не тінейджер-скінхед чи памперсний байкер з пірсингом. Ти – креативний трейдер інновацій, промоутер маркетингу й сайдингу, хай-фай модератор, тебе рєспєктують фундатори холдингів, спонсори перформєнсів, монетарні боси, що мають кейси баксів на депозитах і гігабайти в ноутбуках лояльних білих комірців! Не пролонгуї нєнсєнсу фрустрацій депресивним кілером із мильного трилера. Наш месидж рєцєптору – цє глобальний виклик. Фокусуватися в дискурсі конвенційної трансляції та мобільної перцепції на євєнтуальних лейбєлах прагматичної екзистєнції і нефункційних субститутах ноу-хау хєпієндової футуристики – аналєг суїциду на старті. Альтєрнатива – драйв у тренді. Концєнтруємоя на тотальному консєнсусі щєдо формату тренінгу просунутої гєнєрації лідєрів. Щєб мати з гарантією рєальний дилінг, трєба зафєндувати драстичний монїторинг і рєлєвантний консалтинг дистриб’ютєрів, імплєментувати трансформацию мєнталїтєту чєрєз мас-мєдіа і шоу-бізнєс, поюзати для піар-акцій кліпи, музик-фєсти, інєт-клаби, таблєйди, рєйтингових спічрайтерів, блєкбастєрних секс-бомб, дайджєсти віртуальних блєків, пакєти тєстів для аплїкантів на гранти;* 3) *Вау, моя бізнєс-лєді, твій прєс-рєліз –*

супер для адмінсайту фірми! Але таймер у холі демонструє фінал вікенду й акселерує інтенцію фінішувати з чізбургером та біг-шейком. Подискутуймо адекватно на бізнес-панелі або в чаті он-лайн, окей? [Radchuk / Радчук 2005]. Пор.: так звану “культурно-освітницьку програму” “Від джерел до джерел” (URL : <https://www.youtube.com/watch?v=ynMpaHAj-00>), яка, власне, вкотре підтверджує: “із преси, радіо, телебачення сиплється філологічно й морально нешеретована продукція” (Л. Костенко). Таке “неекологічне” спілкування здатне трансформувати традиційні поведінкові установки, орієнтації й духовно-моральні цінності, що так само згубно впливає на збереження національної ідентичності й самобутності; спричиняє різні психологічні деструкції, порушує суспільні правила, етичні норми, прийнятний стиль взаємодії, що призводить до появи безпорядку, хаосу, масової агресії, занепаду і т. ін. Змінюється світогляд і модель поведінки, деформується як особистість, так і суспільство загалом. У цьому плані актуально звучить думка “Слово – ключ від душі. Ми шукаємо в ньому сенс і знаходимо цілий світ. Ми, проте, рідко пов’язуємо енергетичну потугу слова з прямими наказами на взірець “сядь і встань”. І майже ніколи не думаємо про те, що владу над нами мають слова, пересажені з іншого клімату, вихолощені й нісенітні. Ми й не підозрюємо, який небезпечний полон таять навіяні ними сум’яття і заціпеніння, у яку безодню непевності й покірливості манить їхнє порожнє дзенькання в тумані. Разом з безперервним сіпанням між мовними світами пуста абракадабра пригнічує розум і паралізує волю – це симптом радше заміру й замаху, аніж недомислу. Безглуздя виховує раба” [Radchuk / Радчук 2005]. Чужорідні елементи мають статус шлаків у мовному організмі, вони “прорвали греблю нашої мови не так з огляду на процеси глобалізації, чи інтернаціоналізації світу, як через невіднайдення сили у самій собі – себто мові” [Farion / Фаріон 2013 : 168–169]. Через шалений тиск іноземних запозичень у національній мові занепадає власний мовотворчий потенціал, слабшають стосунки з безпосередніми носіями рідномовної стихії. Невпинний потік чужомовних слів, подекуди невмотивованих і незрозумілих,

наповнює повноводні українськомовні словесні ріки, що виходять зі звичних берегів.

З одного боку, є розуміння того, що запозичень не уникнути, бо вони є закономірним процесом, що сприяє оновленню тих чи тих лексиконів, ускладнює концептуальні системи індивіда, концептосфери етносу, стимулює міжнародні контакти, наближує до досягнень цивілізації і т. ін., з іншого, – сучасний український лексикон занадто перенасичений чужомовними, зокрема англійськомовними, зразками, як-от: *армреслінг, афтершок, барбер, барбершоп, дайджест, кардмейкінг, коворкінг, консумент, лізінг, мейкап, ньюз-реліз, постер, раунд-трип, сегвей, сейл, сек'юріті, сиквел, скрапбукінг, стартап, спойлер, сублізінг, тикер, треш, фейк, флаер, хайкінг, хештег* тощо. Причини “навального вторгнення англізмів” різні, з-поміж яких вирізняються нові умови розвитку суспільства, “що поволі та болісно після сімдесятилітнього перебування в прокрустовому ложі тоталітарної системи входить до іншого, певною мірою відкритого світу” [Farion / Фаріон 2013 : 169]. Вочевидь, масове використання таких знаків аж ніяк не сприяє національному спілкуванню, взаєморозумінню і взаємодії. Носіям української мови (і не тільки!) зазвичай важко чітко визначити їхнє поняттєве поле, а відтак відповідні запозичення зазвичай виявляються “порожніми звуками”.

Проілюструємо це на прикладах. Так, скажімо, донедавна для означення поняття “відокремлення, позбавлення зв'язку з навколишнім світом” українські мовці досить активно послуговувалися запозиченою з французького вокабуляру лексемою *ізоляція* (фр. *isolation* – “відділення, роз'єднання”); значення ж “ізоляція інфекційних хворих, а також осіб, які з ними контактували” традиційно супроводжує лексему *карантин* (фр. *quarantaine* < *quarante* – “сорок”). Сучасна пандемійна ситуація, під час якої застосовують режим ізоляції населення, обмежують свободу пересувань і дій у певній зоні тощо, оприявлена у вигляді лексеми *локдаун* (англ. *lockdown* – “ізоляція, карантин”, якої, до речі, ще немає у комп'ютерній пам'яті, а тому система постійно виправляє його на *нокдаун* (пор.: *нокдаун* (англ. *knock-down, knockdown* – “нищівний удар”,

стан спортсмена, що характеризується обмеженою обороноздатністю й частковою втратою функціональних можливостей для продовження змагання внаслідок отриманого удару”). Скопійована манера комунікативної поведінки переходить з мови в мову, із уст в уста, нібито долає бар’єри в суспільній свідомості й буцімто наближає тих, хто в такий спосіб “глобалізує” власну мову, до глобального світового простору. Такі зовні (за формою) привабливі, але внутрішньо (за змістом) “порожні” для середньостатистичного мовця чужорідні елементи приречені на відторгнення, бо сприймаються як варваризми.

Національне агентство із забезпечення якості вищої (української!) освіти, оцінюючи освітні програми підготовки українських бакалаврів, магістрів, докторів філософії, демонструє проникнення лінгвальних глобалізаційних процесів і в освітню сферу. Сучасний студент зобов’язаний знати, що *контент* (англ. *content* – “зміст, вміст”) – це “інформація, яка міститься в певному ресурсі”, а *стейкхолдер* (англ. *stakeholder*) – “зацікавлена сторона”, *soft skills* (“м’які навички”) – “комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов’язані з конкретною сферою” тощо. А відтак, замінити звичні й зрозумілі для себе слова й описові звороти маловідомими й рідковживаними. Інакше кажучи, повинен рухатися в ногу з часом, адаптуватися до умов глобалізаційного середовища. Наскільки така мовна політика була доцільною, стане зрозуміло в недалекому майбутньому. Розв’язання окреслених проблем потребує максимальних зусиль учених різних наукових царин і різних країн.

Зауважимо: у глобальній поліфонії вловлюємо й фальшиві ноти, адже взаємодію національних мов у глобальному просторі важко назвати гармонійною, безконфліктною, що є цілком закономірним, оскільки в системі будь-якої мови, як і у природі та суспільстві, діє один з основних законів діалектики: єдність і боротьба протилежностей, що передбачає драматичне зіткнення різних сил. За таких обставин “боротьба” між глобальним і національним неминуха: чужомовні елементи, стимульовані конкретною мовленнєвою ситуацією, залучатимуться до

комунікативного обігу, самодостатня ж національна мовна споруда, ґрунтована на міцних підвалинах національно-культурних цінностей, відштовхуватиме від себе все випадкове, “як живий організм відкидає інородний білок”. Принаймні так мало б бути, бо кожен народ має непохитне право залишатися самим собою, відповідно, комунікуючи з іншими етносами, захищати свої національні інтереси, морально-етичні й культурні цінності, власну мову як одну з основних ознак національної ідентичності. Варто не забувати про те, що наслідки безвідповідального пристосуванства можуть бути трагічними. Адже наша мова – це “обличчя народу”, що нині, на превеликий жаль, “тяжко спотворене” (Л. Костенко). Наразі маємо “патологічні мутації”, які треба діагностувати й лікувати.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Насамкінець зауважимо: з одного боку, будь-який розвиток, суспільний зокрема і світовий загалом, – це добре; з іншого, – обраний вектор розбудови комунікативного простору унеможливорює взаємодію між націями за допомогою національних мов, “наполягає” на використання глобальної мови. Глобалізаційні процеси є незворотними, щоправда, їхні наслідки для національних еколінгвальних систем поки що важко спрогнозувати, як і те, яка доля чекає саму “глобальну мову” і чи зможуть учасники глобалізаційних процесів гарантувати непорушність сучасної мовної мапи світу. Гучні заяви про “глобальну мову” як засіб контактування представників різних етносів не повинні залишити поза увагою механізми збереження національно-культурної ідентичності й самобутності. Природно застерегти себе від цілковитого схилення перед системою американських чи західноєвропейських цінностей, “накреслити шляхетні обриси своєї культури”.

За інших умов глобальна повинь спроможна змінити національне русло, загрожує підтопленням національних лінгвальних ліній великих і малих держав на континентах, а “острівні” мови взагалі можуть “піти під воду” і зникнути назавжди. Це дуже небезпечно. Про це треба пам’ятати, бо, “навчаючись чужого”, не треба “цуратися свого”.

Література

1. Белозерова Н. Н., Лабунец Н. В. Эколингвистика : в поисках методов исследования : монография. Тюмень : Изд-во Тюменского гос. ун-та, 2012. 256 с.
2. Ерохина Е. В. Языковой вопрос глобального мира. *Известия Пензенского гос. педагог. ун-та имени В. Г. Белинского : Гуманитарные науки*. 2009. № 11 (15). С. 30–34.
3. Ильин Д. Ю. Лингвоэкологический портрет регионального топонимикона: критерии описания. *Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 2. Языкознание*. 2018. Т. 17. № 3. С. 99–107.
4. Ионова С. В. О двух аспектах эколингвистических исследований. *Экология языка и коммуникативная практика*. 2016. № 1. С. 10–25.
5. Ключко С. О. Поступ еколінгвістики в Україні: аналітичний огляд. *Система і структура східнослов'янських мов : зб. наук. праць*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 12. С. 3–18.
6. Копнина Г. А. Экология языка и экология речи как разделы эколингвистики. *Экология языка и коммуникативная практика*. 2014. № 2. С. 78–89.
7. Курашкина Н. А. Эколингвистика или лингвоэкология? терминологическая дилемма междисциплинарной научной области. *Экология языка и коммуникативная практика*. 2015. № 2. С. 143–156.
8. Кургузов А., Компанієць Л. Українська мова і культура у глобальній поліфонії: стан та перспективи. *Схід*. 2017. № 5 (151). С. 78–81.
9. Лильо Т. Комунікація. Ідентичність. Глобалізація. Львів, 2004. 134 с.
10. Мірченко М. В. Основи екології української літературної мови: проблеми, можливості, перспективи. *Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна”*. 2014. Вип. 50. С. 16–19.
11. Радчук В. Параметри і взаємодія мов. *Дивослово*. 2005. № 6. С. 36–44. URL : <https://varta.kharkov.ua/articles/1108550>
12. Радю А. Мовна екологія: напрями та проблеми дослідження. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2013. № 27. С. 191–197.
13. Сковородников А. П. К философским основаниям предметной области эколингвистики. *Экология языка и коммуникативная практика*. 2014. № 2. С. 140–161.
14. Тер-Минасова С. Г. Война и мир языков и культур. Москва : Слово / Slovo, 2008. 344 с.
15. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) : монографія. 3-є вид. доповн. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 332 с.

References

1. Belozerova N. N., Labunets N. V. Ekolinguistika : v poiskah metodov issledovaniya : monografiya. Tyumen : Izd-vo Tyumenskogo gos. un-ta, 2012. 256 s.
2. Erokhina E. V. Yazykovoy vopros globalnogo mira. *Izvestiya Penzenskogo gos. pedagog. un-ta imeni V. G. Belinskogo : Gumanitarnyye nauki*. 2009. N 11 (15). S. 30–34.

-
3. Ilin D. Yu. Lingvoekologicheskiiy portret regionalnogo toponimikona: kriterii opisaniya. *Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya 2. Yazykoznanie*. 2018. T. 17. N 3. S. 99–107.
 4. Ionova S. V. O dvuh aspektah ekolingvisticheskikh issledovaniy. *Ekologiya yazyka i kommunikativnaya praktika*. 2016. N 1. S. 10–25.
 5. Klochko S. O. Postup ekolinhvistyky v Ukraini: analitychnyi ohliad. *Systema i struktura skhidnoslovianskykh mov* : zb. nauk. prats. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2017. Vyp. 12. S. 3–18.
 6. Kopnina G. A. Ekologiya yazyka i ekologiya rechi kak razdelyi ekolingvistiki. *Ekologiya yazyka i kommunikativnaya praktika*. 2014. N 2. S. 78–89.
 7. Kurashkina N. A. Ekolingvistika ili lingvoekologiya? terminologicheskaya dilemma mezhdistsiplinarnoy nauchnoy oblasti. *Ekologiya yazyka i kommunikativnaya praktika*. 2015. N 2. S. 143–156.
 8. Kurhuzov A., Kompaniiets L. Ukrainska mova i kultura u hlobalnii polifonii: stan ta perspektyvy. *Skhid*. 2017. N 5 (151). S. 78–81.
 9. Lylo T. Komunikatsiia. Identychnist. Hlobalizatsiia. Lviv, 2004. 134 s.
 10. Mirchenko M. V. Osnovy ekolohii ukrainskoi literaturnoi movy: problemy, mozhlyvosti, perspektyvy. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*. Seriya "Filolohichna". 2014. Vyp. 50. S. 16–19.
 11. Radchuk V. Parametry i vzaiemodiia mov. *Dyvoslovo*. 2005. N 6. S. 36–44. URL : <https://varta.kharkov.ua/articles/1108550>
 12. Radu A. Movna ekolohiia: napriamy ta problemy doslidzhennia. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh*. 2013. N 27. S. 191–197.
 13. Skovorodnikov A. P. K filosofskim osnovaniyam predmetnoy oblasti ekolingvistiki. *Ekologiya yazyka i kommunikativnaya praktika*. 2014. N 2. S. 140–161.
 14. Ter-Minasova S. G. Voyna i mir yazykov i kultur. Moskva : Slovo / Slovo, 2008. 344 s.
 15. Farion I. D. Movna norma: znyshchennia, poshuk, vidnova (kultura movlennia publichnykh liudei) : monohrafiia. 3-ye vyd. dopovn. Ivano-Frankivsk : Misto NV, 2013. 332 s.

*Стаття надійшла до редакції 17.06.2020 р.
Прийнята до друку 22.10.2020 р.*